

DEN NORSKE KIRKE

Nidaros bispedømmeråd

Kirkerådet
Postboks 799 Sentrum
0106 OSLO

Dato: 09.10.2007

Vår ref: 07/20-4 SSKO

Deres ref:

Nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid

Nidaros bispedømmeråd vil med denne henvendelsen tydeliggjøre pilegrimsarbeidet som et viktig arbeid i Den norske kirke og at dette arbeidet nå bør ledes av et utvalg som har en tydelig nasjonalkirkelig forankring.

Pilegrimsvandringer har en lang historie i kirken, men i vår kirke og i vår tid, handler pilegrimsarbeidet om en historie som bare strekker seg tilbake til omkring 1990. Den gang var det ikke et kirkelig initiativ som satte temaet på dagsorden. Tvert i mot. Da handlet det om mennesker som definerte seg som pilegrimer og som ønsket å bli tatt i mot ved pilegrimsmålet - som pilegrimer.

Under Olsokfeiringen i Nidaros i 1991 slo pilegrimsperspektivet inn for fullt. I 1993 lanserte Miljøverndepartementet et statlig prosjekt for å kartlegge, rydde og merke de gamle pilegrimsvegene under ledelse av Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning. Da hadde arbeidsgruppen "Pilegrimsvandring i vår tid", etablert av Nidaros biskop, vært i arbeid et års tid. Mandatet fra arbeidsgruppen uttrykte en selvforståelse som også handlet om å ta et nasjonalt ansvar for kirkens pilegrimsarbeid. Opplevelsen var at vi befant oss i "tidens fylde".

Egen pilegrimsprest ble ansatt av Nidaros bispedømmeråd i 1994, først som et engasjement og fra 1998 som en fast stilling, senere supplert av egen pilegrimsprest i Hamar. I 1997 ble pilegrimsleden fra Oslo til Trondheim og Nidaros offisielt åpnet av HKH Kronprins Haakon.

Ved 10-årsjubileet for pilegrimsleden i 2007, ble et nytt verdiskapningsprosjekt etablert av Miljøverndepartementet, og plassert ved Nidaros bispedømmeråd, for å ta vare på og utvikle videre pilegrimsledene. Dette prosjektet involverer foruten bispedømmerådet, fylkeskommunene i Nord- og Sør-Trøndelag og Oppland¹. I tildelingsbrevet fra Miljøverndepartementet er det eksplisitt gitt et ansvar for hele leden.

I åpningstalen ved Olavsfestdagene i Trondheim under Olsok 2007 varslet kultur- og kirkeminister Trond Giske en større nasjonal satsing på pilegrimsarbeidet som et felles prosjekt for statlige, kommunale og kirkelige myndigheter. Statsråden har videreført dette engasjementet ved fremleggelsen av Statsbudsjettet for 2008 hvor Nidaros pilegrimssenter er kommet inn på post 71 under kapittel 340, kirkelig administrasjon. Fra bispedømmerådets side tas det nå initiativ til å opprette en stiftelse for å drive

Nidaros pilegrimsgård/senter. Bispedømmerådet vil invitere Kirkerådet med i en slik stiftelse slik det er drøftet før, jf. sak KR 52/05. Eget brev om dette vil komme. Pilegrimsarbeidet har fått en nasjonal forankring gjennom departementets fremlegg til statsbudsjett for 2008. Igjen har vi en opplevelse av å befinne oss i "tidens fylde".

Nidaros bispedømmeråd har i januar og juni 2007 behandlet spørsmålet om mandat og sammensetning for Pilegrimsutvalget. I vedtaket i sak NBDR 53/07 heter det:

2. *Nidaros bispedømmeråd ber Kirkerådet opprette et nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid.*
3. *I oversendelsen til Kirkerådet redegjøres det for grunnene til at dette arbeidet nå bør gis en tydelig nasjonal forankring. Innspill til mandat, sammensetning og arbeidsform følger saken ved at Pilegrimsutvalgets vedtak oversendes som et saksdokument.*
4. *Nidaros bispedømmeråd forutsetter at sekretariatet for utvalget legges til Nidaros og vil for egen del gjerne komme tilbake med forslag til medlemmer i et nasjonalkirkelig utvalg.*

Kirkemøtet 2002 drøftet Den norske kirkes relasjoner i en europeisk kontekst "for å gi impulser til en klarere europeisk interesse og forpliktelse". I komiteens merknader til vedtaket står det (sak KM 10/02):

"Den nye interessen for pilegrimsvandringer som vi har sett i Norge de senere årene, henger sammen med en bevegelse i hele Europa hvor gamle tradisjoner revitaliseres og nytolkes. Den norske kirke kan samarbeide med kirker i Europa om å legge til rette for pilegrimsvandringer på tvers av landegrenser".

Synspunktene ble stadfestet av Kirkerådet som i sak KR 52/05 forankret pilegrimsarbeidet som noe mer enn et regionalt kirkelig arbeid:

"Kirkerådet vurderer det pilegrimsarbeid som er forankret i Nidaros som noe mer enn et regionalt kirkelig tiltak. Det helhetskirkelige perspektiv ved virksomheten vil kunne styrkes gjennom etablering av Nidaros Pilegrimsgård"

Vedtaket i samme sak uttrykker også at Kirkerådet ser det som viktig å:

" ..... å styrke pilegrimstradisjonen og spiritualiteten knyttet til denne. Dette er en spiritualitet som i dag utfordrer og beriker hele vår kirke."

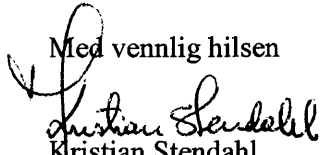
Utviklingen siden har bare understreket dette perspektivet. Interessen og deltakelsen i pilegrimsvandringer er økende i hele landet. Viktig er det å se at denne interessen ikke handler om noe som er trøndersk eller norsk. Det er en interesse og søken som er grunnfestet i en internasjonal og økumenisk fellesarv. Nidaros er verken et trøndersk eller norsk pilegrimsmål, men kristenhetens pilegrimsmål mot nord.

Pilegrimsarbeidet handler ikke først og fremst om antall vandrere, om prosjekter og om økonomiske tilskudd. Pilegrimsarbeidet handler om spiritualitet, om åndelig lengsel, om fellesskap og Olavsarv. Det handler om de lange linjer i vår historie, om våre røtter i en felles europeisk kristen kulturarv og om røtter i vårt eget jordsmonn. Siden 1990 har vi opplevd en økende interesse og engasjement for pilegrimsarbeidet. Dette er uttrykk for den livs- og åndskraft som bærer pilegrimsarbeidet og det engasjementet som ligger bak.

Tiden er moden for å ta neste skritt i utviklingen av pilegrimsarbeidet i kirken. Det vil derfor være en naturlig fortsettelse at Den norske kirke ved Kirkerådet, tar et ansvar for å ta vare på og videreføre pilegrimsarbeidet i vår kirke som et nasjonalkirkelig anliggende i nært samarbeid med bispedømmene og andre naturlige samarbeidspartnere.

Nidaros bispedømmeråd ber derfor Kirkerådet å oppnevne et nasjonalkirkelig pilegrimsutvalg med sekretariat lagt til Nidaros bispedømme. Nærmere innspill til organisering, mandat og sammensetning følger i vedlagte saksdokument fra pilegrimsutvalget i Nidaros.

Med vennlig hilsen

Kristian Stendahl
stiftsdirektør

Steinar Skomedal
seksjonsleder
Direkte innvalg:

Vedlegg:

1. Saksfremlegg fra Pilegrimsutvalget til nytt mandat og ny sammensetning
2. Pilegrimsarbeidet i Dnk 1992-2007. Finn Wagle 14. oktober 2007.
3. Pilegrim i 25 år. Knut Andresen i boken Olsok i Nidaros domkirke, Trondheim 2005.

---

¹ Pilotprosjektet Pilegrimsleden ble opprettet januar 2007 innenfor Miljøverndepartementets verdiskapningsprogram innenfor kulturminnefeltet. Fylkeskommunene, bispedømmerådet og departementet har forpliktet seg på årlige bevilgninger på totalt vel 2 mill. Kommuner langs leden inviteres til å delta med delvis egne midler og Kulturminnefondet er pålagt å prioritere søknader innenfor verdiskapningsprogrammet. Tilgjengelighet, merking, skjøtsel og overnatting er viktige områder for prosjektet. Se for øvrig hjemmesiden: www.pilegrim.info

**(Utkast til) Saksfremlegg til Nidaros bispedømmeråd
- Mandat for og sammensetning av Pilegrimsutvalget**

Behandlet av Pilegrimsutvalget 21.mars 2007

Bakgrunn

Pilegrimsutvalget i Nidaros hadde utarbeidet et utkast til saksfremlegg for bispedømmerådet. Bispedømmerådets administrasjon valgte å utarbeide et eget fremlegg til bispedømmeråd. Pilegrimsutvalgets dokument fulgte som vedlegg.

Bispedømmerådet gjorde 30.januar 2007 slikt vedtak:

1. Nidaros bispedømmeråd takker for orienteringen om arbeidet i utvalg for pilegrimsarbeid og er glad for det spennende arbeidet som gjøres innenfor pilegrimsfeltet.
2. Saken oversendes utvalg for pilegrimsarbeid for bearbeidelse med sikte på et omforent forslag med en tyngre nasjonalkirkelig karakter på forslaget til mandat og sammensetning.
3. Inntil ny oppnevning har skjedd, ber en om at nåværende utvalg fortsetter sitt arbeid med den endring at prost Per Halstein Nielsen erstattes med prost Nils Åge Aune.

Leder av utvalget domprost Knut Andresen og pilegrimsprest Rolf Synnes deltok i bispedømmerådets møte og ga en orientering om arbeidet og aktuelle problemstillinger i forbindelse med nyoppnevning av utvalget.

Saksorientering

Historien

Det fremkom i møtet i bispedømmerådet behov for ytterligere informasjon om pilegrimsarbeidets historie de siste år. Som bakgrunnsmateriale for dette, vedlegges et utdrag av Knut Andresen bok: *Olsok i Nidaros domkirke*. Utdraget gjelder de kapitlene som omhandler pilegrimsarbeidet.

Det nasjonalkirkelige

Utvalget for pilegrimsarbeid hadde som grunnlag for bispedømmerådets behandling drøftet disse alternativer for forankring for pilegrimsarbeidet i DnK.

- Bispedømmerådsutvalg (som nå)
- Bispedømmerådsutvalg med nasjonalkirkelig mandat gitt av Kirkerådet
- Kirkerådsutvalg med regional plassering i Trondheim
- Selvstendig utvalg tilknyttet Nidaros Pilegrimsgård

Utvalgets konklusjon var å anbefale et bispedømmerådsutvalg med et nasjonalkirkelig mandat gitt av Kirkerådet.

Til bispedømmerådets behandling forelå en konkretisering av dette fra stiftsdirektøren gjennom følgende forslag til sammensetning:

- 1 medlem oppnevnt av Trondheim kristne råd
- 1 medlem oppnevnt av Kirkerådet
- 3 medlemmer oppnevnt av Nidaros bispedømmeråd

I forslaget til mandat var det nasjonalkirkelig (*uthevet nedenfor*) ivaretatt ved:

- Utvalget skal videreføre og fornye pilegrimsarbeidet i *Den norske kirke* og Nidaros bispedømme
- Utvalget skal være referansegruppe og bistå *pilegrimsprestene i Den norske kirke* i deres arbeid
- Nidaros biskop og bispedømmeråd og *Kirkerådet* kan be utvalget om å utføre nærmere bestemte arbeidsoppgaver

Bispedømmerådet vurderte dette som en for svak nasjonalkirkelig forankring, mandat og sammensetning – og ba Pilegrimsutvalget vurdere saken på nytt.

Det syntes å være enighet om denne forståelse i bispedømmerådet, konkretisert i disse punktene i forslag til mandat:

- Styrke det kirkelige pilegrimsarbeid
- Øke bruken av pilegrimsvegene, nasjonalt og internasjonalt
- Stimulere til fortsatt arbeid med teologiske og liturgiske spørsmål samt fromhetsliv knyttet til pilegrimstradisjonene
- Bedre kvaliteten på mottaket av pilegrimer ved pilegrimsmålet

Mandatat i lys av Pilotprosjekt Pilegrimsleden

Miljøverndepartementets verdiskapningsprosjekt "Pilegrimsleden" fører til en sterkt økt satsing. Det bevilges 2 mill. hvert år til prosjektet til og med 2010. Dette vil ha konsekvenser for Pilegrimsutvalgets fremtidige oppgaver. Det nasjonale ansvar for pilegrimsledene (infrastrukturen) vil naturlig høre inn under prosjektet – mens dette tidligere har vært noe som Pilegrimsutvalget har tiltatt seg i mangel av andre aktører på feltet.

Verdiskapningsprosjektet fører til at Den norske kirke i større grad kan konsentrere seg om bruken av pilegrimsledene og den innholdsmessige siden. Det gjelder i særlig grad å utvikle pilegrimsspiritualiteten i en ny tid.

Riksantikvaren har som vilkår i Pilotprosjekt pilegrimsleden fastsatt at prosjektet skal omfatte hele pilegrimsleden – altså ikke bare de 3 fylker (Oppland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) som sto bak søknaden om tildeling. Dette innebærer at prosjektet forutsetter en regionalkirkelig forankring i alle bispedømmer som har pilegrimsled. Det er følgende: Borg, Oslo, Tunsberg, Agder og Telemark, Stavanger, Bjørgvin og Nidaros.

Vurdering

Det nasjonalkirkelige

Kirkerådet har tidligere (8.-9.9.05) gjort vedtak vedrørende pilegrimsarbeidet i forbindelse med deltagelse i etableringen av Nidaros pilegrimsgård i Trondheim.

- Kirkerådet vurderer det pilegrimsarbeid som er forankret i Nidaros som noe mer enn et regionalt kirkelig tiltak. Det helhetskirkelige perspektiv ved virksomheten vil kunne styrkes gjennom etableringen av Nidaros pilegrimsgård.

Dersom det nasjonalkirkelige skal bli enda tydeligere enn i Pilegrimsutvalgets opprinnelige forslag og Kirkerådets ansvar mer konkretisert, tilsier dette at et nytt Pilegrimsutvalg bør opprettes og oppnevnes av Kirkerådet. Dette reiser imidlertid to hovedspørsmål:

- økonomisk ansvar
- regional tilknytning

Dette spørsmålet bør oversendes til Kirkerådet vil vurdering med følgende kommentarer fra bispedømmerådets side:

- overtagelse av ansvar som oppnevne instans medfører også overtagelse av økonomisk ansvar
- den regionale forankring må både avspeile både pilegrimstradisjonens tilknytning til Nidaros og at pilegrimsledene går gjennom mange bispedømmer
- fra Nidaros vil det være naturlig at både Stiklestad og Trondheim er representert i et nasjonalkirkelig utvalg

Brukertilknytning vil også være et viktig anliggende for et pilegrimsutvalg på nasjonalt plan. Det ligger i denne sakens natur at tilknytningen til vandringer og praktisk arbeid må være sentralt. Derfor kan det være både naturlig og viktig at f.eks. Pilegrimsfellesskapet St.Jacob kan møte i utvalget med talerett – som en representant for brukergruppene.

Mandatet vil antagelig måtte endres vesentlig i forhold til det forslag som ble lagt frem på siste møte i bispedømmerådet:

- Utvalget for pilegrimsarbeid er opprettet av Kirkerådet (*tidligere: Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd*)
- Utvalget skal videreføre og fornye pilegrimsarbeidet i Den norske kirke (*tidligere: og Nidaros bispedømme*). Utvalget skal sørge for at dette skjer i samarbeid med aktuelle offentlige instanser, kirkelige og private samarbeidspartnere.
- Utvalget skal bidra til å:
  - Styrke det kirkelige pilegrimsarbeid
  - Øke bruken av pilegrimsvegene, nasjonalt og internasjonalt
  - Stimulere til fortsatt arbeid med teologiske og liturgiske spørsmål samt fromhetsliv knyttet til pilegrimstradisjonene
  - Øke kapasiteten på mottaket av pilegrimer ved pilegrimsmålet i Nidaros (*tidligere: Bedre kvaliteten på ...*)
- Utvalget skal være referansegruppe for og bistå pilegrimsprestene i Den norske kirke i deres arbeid

- Utvalget utarbeider måldokument for arbeidet (*tidligere: som legges frem for de instanser som oppnevner medlemmer av utvalget*)
- (*Tidligere: Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd og*) Kirkerådet kan be utvalget utføre nærmere bestemte arbeidsoppgaver
- Utvalget bestemmer selv sin arbeidsform

Sammensetningen kunne se slik ut:

- 2 medlemmer oppnevnt av Norges kristne Råd
- 6 medlemmer oppnevnt av Kirkerådet hvorav 2 etter forslag fra Nidaros bispedømmeråd og 2 etter forslag fra Hamar bispedømmeråd
- Pilegrimsprestene i Den norske kirke har møte- og talerett i utvalget
- Pilegrimsfellesskapet St.Jacob har møte- og talerett i utvalget

Kirkerådet oppnevner leder av utvalget.

Pilegrimspresten i Nidaros er utvalgets sekretær.

Pilegrimsutvalget kan invitere ressurspersoner i pilegrimsarbeidet til sine møter med talerett.

Det regional-kirkelige:

Det nasjonale innebærer også at pilegrimsarbeidet må forankres i det enkelte bispedømmekontor. Det foreslås derfor at hvert bispedømmeråd utpeker én person i bispedømmerådets stab som pilegrimskontakt.

Vedtak:

Pilegrimsutvalgets vurderinger oversendes Nidaros bispedømmeråd til behandling.

Vedlegg: Pilegrim i 25 år - notat

Biskop Finn Wagle:

Pilegrimsarbeidet i Den norske kirke 1992-2007: Et femtenårsperspektiv *)

For ganske nøyaktig 15 år siden nedsatte Nidaros biskop arbeidsgruppen "Pilegrimsvandring i vår tid". Med dette initiativet ble det tatt et grep for å etablere "et koordinerende organ mellom ulike grupper og miljøer i Den norske kirke som arbeider med å fornye pilegrimstradisjonen."

15 år senere kan vi slå fast at det ikke lenger bare handler om enkeltstående grupper og miljøer, men om at pilegrimsarbeidet er blitt en hovedsak for vår kirke, og med den også en søken etter det vi kunne kalle en pilegrimsspiritualitet. Som et uttrykk for sakens gjennomslag i løpet av ganske få år, kan det være fristende å sitere fra statsbudsjettet for år 2000, hvor departementet formulerer seg på følgende måte: "Pilegrimsmotivet vil være det sentrale motiv for kirken ved tusenårsskiftet."

Dette notatet er skrevet i et forsøk på å summere opp noen hovedtrekk i utviklingen fra 1992 og frem til i dag. Hensikten kan sies å være tosidig: For det første er den historien vi har bak oss i pilegrimsarbeidet så sammensatt og så rik at det er vanskelig å holde oversikten, selv for den som har vært tett på hele historien. For det andre – og det er det viktigste – vi trenger historien som en plattform for refleksjon og veivalg i arbeidet videre, ikke minst med tanke på etableringen av et nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid.

I tidens fylde

Vi som var prester ved Nidarosdomen på slutten av 1980-tallet, opplevde at pilegrimene igjen begynte å vandre mot Nidaros. Det hadde nok også tidligere kommet enkeltstående grupper av pilegrimer til Nidaros, både fra Sverige og Norge, men fra slutten av 1980-tallet ble pilegrimenes nærvær nærmest et fast innslag i vår Olsok-feiring. De kom ikke som et resultat av et kirkelig initiativ for å starte en ny aktivitet. For kirken handlet det om å ta imot mennesker som definerte seg som pilegrimer og som ønsket å bli tatt imot ved pilegrimsmålet som pilegrimer.

Vi opplevde på en måte å befinne oss "i tidens fylde", for å bruke et bibelsk begrep. Opp gjennom historien finnes det ulike epoker preget av det vi kunne kalle for en utpreget pilegrimsbevissthet. En slik bevissthet går altså i bølger. Kanskje var det en slik bølge vi fornemmet som en fornyet pilegrimsbevissthet og en økt tilstrømming til pilegrimsmålet i Nidaros.

Det handlet for øvrig om noe mer enn pilegrimer som søkte seg til Nidaros. Pilegrimsmotivet ble på denne tid et pregende motiv under Olsok-feiringen. I 1990 ble Carl Fr. Engelstads "Pilegrimsspillet" fremført i Domkirken for første gang, med ny

fremføring året etter, da pilegrimsmotivet for øvrig ble gjort til selve hovedmotivet for Olavsdagene i Nidaros.

Stikkordsmessig kunne også en rekke andre initiativ nevnes fra denne tiden, initiativ som hver på sin måte understreker at vi så å si befant oss i tidens fylde. Det handler bl.a. om:

- Eivind Luthen med sin bok: I pilegrimenes fotspor til Nidaros.
- Arbeidet frem mot Trondheims tusenårsjubileum, med fokus bl.a. på pilegrimsarbeid og samarbeid med Santiago de Compostella.
- Initiativet fra Landstad-utvalget i Seljord om et samarbeid med utgangspunkt i pilegrimstradisjonene under perspektivet: Fra Seljord til Nidaros.

Prosjekt Pilegrimsleden

Et pilegrimstegn i tiden som fortjener spesiell omtale, er Miljøverndepartementets prosjekt Pilegrimsleden, lansert i 1993/94, med det formål å opparbeide og merke de gamle veifarene fra Oslo mot Nidaros. Åpningen ble satt til Olsok 1997, da Trondheim var midt i feiringen av byens 1000-årsjubileum.

Ansvar for å virkeliggjøre prosjektet ble delegert til Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren i fellesskap. Kirken fikk en sentral rolle i prosjektet, ikke minst fordi det ikke bare handlet om rydding og merking av leden, men også om livet langs leden underveis. Kirkens rolle ble tydeliggjort gjennom deltakelsen i prosjektets sentrale referansegruppe, hvor både biskopen og Domkirkens kapellan Arne Bakken hadde sete.

Når vi i ettertid skal vurdere verdien fra kirkens side av deltakelsen i Prosjekt pilegrimsleden, vil jeg legge vekt på de nære samarbeidsrelasjoner som prosjektet skapte mellom kirke og samfunn. Pilegrimsarbeidet ble så å si fra første stund forstått som de brede alliansers prosjekt. Det handler om samarbeidet mellom kirke og samfunn lokalt, men ikke minst om samarbeidet på regionalt og nasjonalt nivå. Det handler om samarbeidet med fylkesmenn og fylkeskommuner, i tillegg til samarbeidet med Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren. Ringvirkningene fra dette samarbeidet nyter vi fremdeles godt av, ringvirkninger som nå føres videre gjennom Miljøverndepartementets Verdiskapningsprosjekt 2007 -2010 og Samarbeidsforum for pilegrimsledene, (se nedenfor).

I denne sammenheng er det også grunn til å understreke det samarbeid om pilegrimsarbeidet som ble utviklet underveis under prosjektperioden mellom tre av bispedømmene og deres biskoper, nemlig Hamar, Tunsberg og Nidaros. Et synlig uttrykk for dette var Olsokfeiringen med friluftsgudstjeneste på Bønsnes ved Tyrifjorden i 1995 til minne om Olav Haraldssons fødsel i 995. Feiringen ble fulgt opp med pilegrimsvandring til søsterkirkene på Gran, som en åpning av leden mellom Bønsnes og Granavolden.

Året etter deltok biskopene i Hamar og Nidaros ved den tilsvarende åpningen av leden på Dovre. Dette samarbeidet ble fullført i 1997, ved at de to biskopene stilte seg i spissen for arbeidet med å planlegge pilegrimsvandringen fra Oslo til Nidaros og selv deltok under deler av vandringen.

1992 – 1998 – 2005: Tre viktige årstall for organiseringen av pilegrimsarbeidet

Det var en avgjort styrke for kirkens engasjement i Prosjekt Pilegrimsleden at vi allerede hadde kommet i gang med vår egen bevisstgjøring omkring pilegrimsutfordringen. La oss derfor nå vende tilbake etableringen av biskopens arbeidsgruppe ”Pilegrimsvandring i vår tid” og de utfordringer denne arbeidsgruppen ble satt til å møte.

Gruppen hadde sitt første møte i november 1992. Da hadde etableringen av gruppen allerede vært under forberedelse en tid, i en dialog mellom biskopen og Domkirkens prester. I referatet fra det konstituerende møtet heter det bl.a. ”Pilegrimsvandringene til Nidaros er i ferd med å bli noe mer enn en historisk tradisjon. Vi ser klarere og klarere at dette er en levende arv å stige inn i, av stor verdi for vår tid.”

I arbeidsgruppens mandat vektlegges blant annet følgende:

Arbeidsgruppen skal:

- være opptatt av å levendegjøre og spre kunnskap om pilegrimstradisjonen og profilere pilegrimsbegrepet inn i vår tid.
- fungere som et koordinerende organ mellom ulike grupper og miljøer i Den norske kirke som arbeider med å fornye pilegrimstradisjonen. I den sammenheng er det viktig å ivareta Olavsarvens økumeniske perspektiv.
- samarbeide med aktuelle samarbeidspartnere på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå, samt andre aktuelle samarbeidspartnere.
- Søke å fremme samarbeid mellom aktuelle samarbeidspartnere i kirke og samfunn.

Arbeidsgruppen hadde deltakere med tilknytning til flere av ledene gjennom Nidaros bispedømme. Sentralt i arbeidet stod daværende kapellan og senere pilegrimsprest Arne Bakken. Kontakten med Hamar bispedømme ble tidlig etablert, ved at sokneprest – senere pilegrimsprest - Hans Jakob Dahl på Dovre fikk fast tilknytning til arbeidsgruppen.

Som det fremgår av mandatet, var det for Nidaros biskop et viktig anliggende å etablere et koordinerende organ for pilegrimsarbeidet – på et tidspunkt hvor saken ikke var moden for å ta et mer helhetskirkelig initiativ. Vi vurderte det som naturlig at det var arbeidsgruppen med sin forankring i Nidaros som måtte forsøke å fylle en slik koordinerende funksjon. Arbeidet har også hele tiden vært tilrettelagt med tanke på dette.

Denne koordinerende funksjon har bare blitt enda viktigere etter at biskopens arbeidsgruppe i 1998 ble avløst av bispedømmerådets Utvalg for pilegrimsarbeid. Siden opprettelsen i 1998 har dette utvalget forsøkt å ha et helhetlig syn på pilegrimsarbeidet i Den norske kirke. Utvalget har også engasjert seg i mer praktiske oppgaver som merking av leden, informasjon, opprettelse av herberger osv. Dette ble desto mer nødvendig, fordi engasjementet fra Riksantikvarens og Direktoratet for naturforvaltnings side i praksis mer eller mindre ble avsluttet ved fullførelsen av Prosjekt Pilegrimsleden i 1997. Utvalget innledet i 2004 et samarbeid med Norsk Kulturarv. Dette førte til opprettelsen av

internettportalen www.pilegrim.info. En umiddelbar følge av dette samarbeidet var også at Pilegrimsleden kom på kartet under Friluftslivets år i 2005.

Det samme året tok Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning et koordinerende initiativ, med sikte på å samle alle som er direkte engasjert i pilegrimsarbeidet langs ledene mot Nidaros - herunder alle kommuner og fylker – til seminar i Trondheim. Det viktigste resultatet av dette seminaret var opprettelsen av Samarbeidsforum for pilegrimsledene. Samarbeidsforumet består av representanter for Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, kommunene og fylkene, samt Den norske kirke. Den norske kirke er representert på en måte som sikrer nær kontakt til Utvalg for pilegrimsarbeid.

I mandatet står det at samarbeidsforumet skal bidra til å opprettholde kvaliteten på det tilbudet pilegrimsledene representerer, bl.a. gjennom:

- Samarbeid med andre aktører som for eksempel frivillige organisasjoner, reiselivsaktører m.fl.
- Å bidra til et nettverk mellom kommuner, fylker og andre som har ansvar og/eller engasjement for pilegrimsledene
- Informasjon og veiledning til kommuner, fylker og andre.

Pilegrimsarbeidet i årsmeldingene fra Nidaros biskop og bispedømmeråd

Fra og med 1992 har pilegrimsaktiviteten nesten årlig blitt omtalt i biskopens og bispedømmerådets årsmelding til departementet. Det betyr at også Kirkerådet har fått regelmessig informasjon om hvordan pilegrimsarbeidet har utviklet seg i Nidaros, både som et regionalt engasjement og som et helhetskirkelig anliggende.

Med sitt pilegrimsfokus sier årsmeldingene mye om hvilken vekt dette arbeidet har blitt tillagt i Nidaros, helt tilbake til tiden før 1992, men ikke minst fra 1992 med opprettelsen av arbeidsgruppen Pilegrimsvandring i vår tid. For historiens skyld kan det være av interesse å hente frem stoff fra de mest aktuelle årsmeldingene. Den enkleste måten å gjøre dette på er å sitere utvalgte avsnitt fra årsmeldingene. Slik vil vi forsøke å tegne et bilde av utviklingen slik denne faktisk kan leses gjennom årsmeldingene fra Nidaros biskop og bispedømmeråd.

Årsmeldingen for 1992 omtaler pilegrimsarbeidet under overskriften ”Pilegrimstradisjonen – arv og fornyelse”. ”Vi opplever for tiden en sterkt økende interesse for den pilegrimstradisjon som en gang gjorde Nidarosdomen til en viktig pilegrimskirke også i europeisk sammenheng. Det er betegnende at denne interesse i dag kommer fra mange hold og fører vår kirke inn i nye og spennende samarbeidsrelasjoner.

Et eksempel på dette er det arbeid som kom i gang i 1992 med sikte på friluftsåret 1993 og som har kartlegging og merking av de gamle pilegrimsruter til Nidaros som en målsetting. I dette arbeidet samarbeider nå kirken med flere departementer, institusjoner, direktorater, fylkesmenn, fylkeskommunale institusjoner og frittstående organisasjoner. Det er et viktig poeng ved dette arbeidet at siktemålet går lenger enn til den rene kartlegging og merking. Man er opptatt av pilegrimsvegens funksjon, og i den

sammenheng også av kirker og overnattingssteder underveis. Et eget logo for merking av pilegrimsrutene vil bli utviklet i løpet av 1993, med klar referanse til pilegrimstradisjonens åndelige karakter.

Også kirkens egen arbeidsgruppe i Nidaros "Pilegrimsvandring i vår tid" kom i gang i 1992, opprettet av Nidaros biskop. Bakgrunnen for dette initiativ var ikke minst en økende strøm av henvendelser fra mennesker som ønsker å komme til Nidaros, ikke først og fremst som turister, men som pilegrimer med åndelige ønsker og behov.

Det er klart at den fornyelse av pilegrimstradisjonen som i dag møter oss som en rik og spennende oppgave, egentlig er en sak for hele vår kirke. Om Nidaros er målet, er det snakk om pilegrimsruter gjennom flere bispedømmer, med de utfordringer dette vil innebære bl.a. for lokalmenigheter og prostier underveis. Det vil handle om åpne kirker, om gudstjenester for vegfarende og om overnatting og gjestfrihet.

....Utfordringen er for øvrig heller ikke begrenset til Den norske kirke. Vi står her overfor en økumenisk oppgave lokalt, regionalt og sentralt i vår kirke. Denne oppgaven fører oss for øvrig også utenfor landets grenser. Ikke minst vil samarbeidet med Den svenske kirke og med svenske myndigheter være viktig, med tanke på de gamle pilegrimsruter til Nidaros gjennom store deler av Sverige."

Årsmeldingen for 1993 løfter bl.a. frem følgende anliggender: "Arbeidsgruppen nedsatt av Nidaros biskop er godt i gang. Fra høsten 1994 vil en egen pilegrimsprest knyttes direkte til dette arbeidet. Pilegrimspresten vil naturlig nok ha Nidaros som basis for sitt arbeid. Men vedkommende tenkes også å stå i kontakt med interesserte menigheter og grupper i andre bispedømmer. Direktoratet for naturforvaltning har stilt et betydelig beløp til disposisjon for dette prosjektet som altså pilegrimspresten skal lede.

..... Hvilke muligheter gir så pilegrimstradisjonen for åndelig fornyelse i vår egen samtid? La meg nøye meg med ganske kort å peke på Olavsarvens sentrale innhold, konkretisert i en av de sentrale Olsok-tekstene i Nidaros: "Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene korn. Men hvis det dør, bærer det rik frukt. (Joh 12,24) Her ligger et sterkt rop til oppbrudd og etterfølgelse i en selvspeilende og forbruksorientert samtid."

Fra årsmeldingen for 1994 tar vi med følgende avsnitt: ..... "Det er grunn til å understreke at man i arbeidet med å merke de gamle rutene ikke bare er opptatt av de gamle traseer, men av det åndelige liv som var knyttet til pilegrimsvandringen mot Nidaros. En pilegrimsled er definert som en "åndelig kulturvei" som bindes sammen av steder/kulturminner som har tilknytning til vår åndelige historie.

Dette gjør merkingen av de gamle rutene til et viktig kirkelig anliggende for menigheter og bispedømmer som blir direkte berørt. Her ligger det til rette for et spennende samarbeid mellom menigheter, kulturliv og friluftsliv langs de gamle pilegrimsleder. I løpet av 1994 er det etablert kontakt og samarbeid mellom medarbeidere i de

bispedømmer som er direkte berørt. Det er naturlig at pilegrimspresten i Nidaros blir en nøkkelperson i tilretteleggingen av dette samarbeidet.

Et relativt nytt trekk i bildet er den rolle pilegrimsbegrepet etter hvert har fått i Trondheim kommune og næringsliv, bl.a. med tanke på byens selvforståelse. Med forankring i byens gamle middelalderhistorie ønsker Trondheim å markere seg som en pilegrimsby også i dag. I den sammenheng har man lansert det såkalte "utvidede pilegrimsbegrep", hvor enhver som søker, defineres som en pilegrim.

For oss i kirken representerer byens engasjement en betydelig utfordring. Det går ingen enkel vei fra byens middelalderhistorie til Trondheim som pilegrimsby i dag. Det er heller ikke mulig å snakke om det utvidede pilegrimsbegrep uten at dette blir ensbetydende med det utvannede pilegrimsbegrep. Skal ordet pilegrim kunne knyttes til Trondheim og Nidaros som en levende realitet i dag, forutsetter det at mennesker igjen søker til Kristkirken i Nidaros for der å få speile seg i Kristi ansikt. Denne søken kan ikke organiseres ovenfra og utenfra. Den må vokse fram nedenfra og innenfra. Det er dette vi i dag ser klare tegn til er i ferd med å skje."

I årsmeldingen for 1996 heter det bl.a.: "Vi erfarer at pilegrimsarbeidet mange steder blir en integrert del av menighetens ordinære arbeid som fungerer inspirerende for gudstjenesteliv og kontakt med de unge, og som en brobygger for et bredt samarbeid i lokalsamfunnet. Pilegrimsarbeidet har flere steder vitalisert samarbeidet kirke/skole, kirke/historielag og konfirmantarbeidet."

Årsmeldingen for 1998 reflekterer at pilegrimsarbeidet er gått inn i en ny fase, både med tanke på bemanning og med tanke på organisatorisk forankring: "Pilegrimsarbeidet har i løpet av 1998 kommet over i en ny fase ved at tidligere års prosjektstilling er avløst av fast tilsetning i stillingen som pilegrimsprest. Stillingen er profilert som menighetsprest ved Nidaros Domkirke med hovedoppgaver innen pilegrimsarbeidet: Mottak av pilegrimer ved Domkirken samt pilegrimsarbeid i og utenfor bispedømmet. I 1998 fikk pilegrimsarbeidet et ytterligere tilfang ved at en ny prosjektmedarbeider ble lokalisert til Trondheim. Denne er knyttet til det internasjonale prosjektet Pilgrimage 2000.

Dette siste prosjektet vies betydelig oppmerksomhet i årsmeldingen for år 2000. Gjennom et samarbeid mellom Trondheim kommune og Nidaros bispedømme ble hovedbase og sekretariat for dette europeiske prosjektet lagt til Trondheim. Fra årsmeldingen refererer vi følgende: "Prosjektet var en visjon om at kirkene i Europa skulle få en felles feiring av år 2000 som ikke skulle koste mye verken av økonomi eller organisasjon. Ved å bruke pilegrimstemaet ville vi vise at vi var sammen på vegen mot samme mål, og håpet var at mennesker av i dag skulle se at troen på Jesus Kristus fortsatt er levende på vårt kontinent. Det ble fokusert på store og viktige, men likevel ikke så kjente pilegrimssteder i Europa. ....Thessaloniki i Hellas, Trondheim i Norge, St. Andrews/Edinburgh i Skottland, Iasi i Romania og Praha i Tsjekkia ble valgt ut som møtesteder."

For øvrig gjør årsmelding i år 2000 et nummer av at dette året markerer gjenåpningen av den lengste pilegrimsleden over den skandinaviske halvøy, nemlig Romboleden fra

Uppsala-området i Sverige. Denne leden passerer riksgrensen i selve Syl-massivet. I Syl-skaret, høyt til fjells, ble gjenåpningen markert med deltakelse av både biskopen i Härnösand og Nidaros. Dette arrangementet kan stå som et talende uttrykk for det sterke engasjementet fra Den svenske kirkes side når det gjelder pilegrimsledene mot Nidaros og samarbeidet mellom våre to søsterkirker om pilegrimsarbeidet.

Gjør vi så et hopp helt til året i år, 2007, er det klart at det enda er noen måneder igjen før årsmeldingen skal skrives. Like klart er det imidlertid at det blir en årsmelding hvor pilegrimsarbeidet kommer til å vies oppmerksomhet, alene av den grunn at det i år er 10 år siden pilegrimsledene ble gjenåpnet. Det ble behørig markert under feiringen av Olavsfestdagene, med bred deltakelse fra kirke og samfunn og med utgivelse av et eget hefte i anledning 10-årsjubileet: "Vandringen og målet" Også det årlige Olsok-seminaret stod denne gangen i pilegrimens tegn, med "på-vei-perspektivet" som en slags samlende idé: "Pilegrimen – på vei i et nytt århundre". I årsmeldingssammenheng er det kan hende like viktig å rapportere om de grupper av pilegrimer som gjennom sin vandring knytter landsdeler og bispedømmer sammen, men som har dette til felles: De er underveis mot Nidaros. Særlig inntrykksfullt har det vært å ta mot fangene fra Bastøy som både i år og i fjor har gjennomført langvandringen, i år helt fra Tønsberg.

Ikke bare Nidaros

I det foregående har det vært mye oppmerksomhet om ledene og vandringen mot Nidaros. Det er ikke unaturlig, med tanke på den sentrale plass Nidaros har som pilegrimsmål både historisk og aktuelt. Likevel er det nå på høy tid å understreke at den pilegrimsbevissthet og det pilegrimsliv som gjennom de siste 15 år har vokst frem i vår kirke, ikke bare handler om Nidaros, men favner langt bredere.

Det finnes for det første leder etablert mot andre pilegrimsmål, som leden mot Røldal, i et felles prosjekt for Agder og Telemark, Stavanger og Bjørgvin bispedømmer. Dessuten er et pilegrimsliv i ferd med å vokse fram, ikke bare langs de offisielle pilegrimsveiene, men også langs andre veier og tråkk. Ja, en pilegrimsspiritualitet er i ferd med å ta form. Interessant har det vært å se hvilket grep Hamar bispedømme valgte for 100-årsmarkering av unionsoppløsningen i 2005. "100-åring på vandring" ble programmet kalt. Det inneholdt opplegg for en rekke pilegrimsvandring på kryss og tvers i bispedømmet gjennom hele året. I Nidaros har vi begynt å bruke pilegrimsvandring som et ledd i arbeidet med å styrke fellesskapet i våre staber. VTP-opplegget (Veien til prestatjeneste) har også noen steder elementer av pilegrimsvandring. Over hele vår kirke utgjør pilegrimsvandring et stadig viktigere innslag i konfirmantarbeidet.

Det sterkeste uttrykk for at pilegrimsbevisstheten og pilegrimsarbeidet er blitt en forenende kraft i vår kirke, er kanskje likevel det faktum at "Den norske kirke – sammen underveis" nå lanseres som en overordnet visjon for kirkens kommende strategiplan. Gjennom en slik formulering bekreftes den vurdering departementet gjorde i tilknytning til statsbudsjettet for år 2000: "Pilegrimsmotivet vil være det sentrale motiv for kirken ved tusenårsskiftet."

Pilegrimsarbeidet – et nasjonalt kirkelig anliggende

Det året 10-årsjubileet for gjenåpningen av pilegrimsledene mot Nidaros feires, har Miljøverndepartementet satt i gang et verdiskapningsprosjekt knyttet til pilegrimsarbeidet, som et samarbeidsprosjekt mellom fylkeskommunene i Oppland, Nord- og Sør-Trøndelag og Nidaros bispedømmeråd, driftsmessig forankret i bispedømmerådet. Dette verdiskapningsprosjektet gir pilegrimssaken et nødvendig løft, i den forstand at det nå stilles betydelige ressurser til disposisjon for å ta vare på og utvikle pilegrimsledene videre, ikke minst når det gjelder overnattingssteder og infrastruktur for øvrig. Det viktige med dette prosjektet er at det blir tatt et nasjonalt grep som gjør det mulig å tenke og handle helhetlig. Det er faktisk helt nødvendig at det blir tatt et slikt helhetlig grep, om vi skal komme videre når det gjelder utviklingen av pilegrimsledene som sammenhengende leder.

Tiden er nå inne til at det også tas et tydeligere helhetlig kirkelig grep. Da handler det ikke så mye om utvikling av ledene som det handler om pilegrimsarbeidet og pilegrimslivet langs ledene. Dette er både et lokal-kirkelig, et regional-kirkelig og et helhetskirkelig ansvar. Arbeidsgruppen som Nidaros biskop etablerte i 1992 forsøkte å ivareta dette helhetskirkelige ansvar ut fra de gitte forutsetningene den gangen. Denne ivaretagelse ble ført videre og styrket gjennom bispedømmerådets Utvalg for pilegrimsarbeid. Gjennomgangen her i notatet viser da også at det har vært et helhetskirkelig perspektiv over pilegrimsarbeidet disse 15 årene, ja at arbeidet også har hatt et tydelig økumenisk utblikk, først og fremst internasjonalt. Kirkerådet understreker selv det helhetskirkelige perspektiv over pilegrimsarbeidet forankret i Nidaros, når det i rådets vedtak i saken som gjaldt etableringen av Nidaros Pilegrimsgård i 2005 bl.a. heter: ”Kirkerådet vurderer det pilegrimsarbeid som er forankret i Nidaros som noe mer enn et regionalt kirkelig tiltak.”

Det er imidlertid et spørsmål om hvor langt det er mulig å ivareta dette helhetskirkelige perspektiv med dagens organisasjonsmodell. Med den bredde pilegrimsarbeidet nå har fått i vår kirke, er tiden inne til å styrke det helhetskirkelige perspektiv ved at det etableres et nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid, opprettet av Kirkerådet. Forhåpentlig har dette notatet bidratt til å skjerpe forståelsen for nødvendigheten av en organisatorisk styrking av pilegrimsarbeidet som et nasjonalt kirkelig anliggende, fremdeles med den forankring i Nidaros som er naturlig og som arbeidet vil være tjent med. En slik organisatorisk styrking vil kunne føre til at pilegrimsarbeidet i vår kirke også tilføres ny kraft, ikke bare i bredden, men også i dybden i form av en fordypet pilegrimsspiritualitet.

*) Endelig versjon 2007-10-21
Finn Wagle